BÜRKÜT

Türk Dünyası Dergisi

BÜRKÜT

Journal of Turkish World

www.burkutdergisi.com

Değerlendirme Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 15.11.2024

Makale Kabul Tarihi: 06.12.2024

Bilbey, S. (2024). X. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nın ardından. *Bürküt Türk Dünyası Dergisi*, *3*(2), 204-211. http://dx.doi.org/10.56210/burkut52

X. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ KURULTAYI'NIN ARDINDAN

Yüksek Lisans Öğrencisi Simge BİLBEY

Bursa Uludağ Üniversitesi simgebilbey00@gmail.com ORCID

Öz

Türk dili, asırlar boyu süren egemenliğini Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte taçlandırmış; gelişme ve araştırma sahasını genişletmiştir. Ulu önder Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün önderliğinde Türk dilinin araştırılması ve zenginliğinin ortaya çıkarılması için 12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu kurulmuştur. İlk toplantılarını 26 Eylül 1932'de yapan Türk Dil Kurumu, aynı günü Dil Bayramı ilan etmiştir. 100 yılı aşkın süredir her dört yılda bir 26 Eylül'de kurultay düzenlenmekte; Türklük bilimiyle ilgili çalışmalar meydana getiren bilim insanları bildirilerini sunmaktadır. Aynı zamanda Dil Bayramı da coşkuyla kutlanmaktadır.

Çalışmada 26-27 Eylül 2024 tarihinde Ankara'da Türk Dil Kurumunun yeni binasında gerçekleştirilen ve 21 ülkeden 167 bilim insanını bir araya getiren X. Uluslararası Türk Dili Kurultayı hakkında bilgi verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türk dili, Türk Dil Bayramı, Türk Dil Kurumu, kurultay.

AFTER THE X. INTERNATIONAL TURKISH LANGUAGE CONGRESS

Abstract

The Turkish language crowned its centuries-long sovereignty with the establishment of the Republic of Turkey and expanded its field of development and research. Under the leadership of the great leader Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, the Turkish Language Institute was established on July 12, 1932 to research the Turkish language and reveal its richness. The Turkish Language Association held its first meetings on September 26, 1932 and declared the same day as Language Day. For more than 100 years, a congress has been organized every four years on September 26, and scientists who have created studies on the science of Turkishness present their papers. At the same time, Language Day is also celebrated with enthusiasm.

This study provides information about the Xth International Turkish Language Congress, which was held in the new building of the Turkish Language Association in Ankara on September 26-27, 2024 and brought together 167 scientists from 21 countries.

Keywords: Turkish language, Turkish Language Holiday, Turkish Language Associating, congress.

Ø. Giriş

ATATÜRK, Türk Dil Kurumunu ve aynı zamanda Türk Tarih Kurumunu dilin ve tarihin millî bir kimlik oluşturmadaki ve milletleri bir arada tutmadaki ehemmiyetini bildiği için kurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulurken Türk diline ve Türk tarihine ait kaynak ve eserlerden yararlanmayı ihmal etmediği gibi bu konularda yazdığı yazıları da bilimsel ve akademik veriler ışığında şekillendirmenin gayreti içerisinde olmuştur (Alyılmaz, 2023, s. 41). Türklük gurur ve şuurundan gücünü alan ATATÜRK, Türk Milleti'nin geçmişte olduğu gibi gelecekte de en vazgeçilmez değerlerinden birinin bütün lehçe ve şiveleriyle birlikte Türk dili olduğunu kaydeder (Alyılmaz, 2005, s. 82).

Türkçenin Türk milleti için önemini her zaman vurgulayan ATATÜRK, millî bir kimliğin oluşmasında ve korunmasında dilin yadsınamaz bir görevi olduğunun bilincinde olmuş ve *Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır bir yüksekliğe eriştirmek* (TDK, 2011) amacıyla 12 Temmuz 1932'de ilk adı "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" olan Türk Dil Kurumunu kurmuştur.

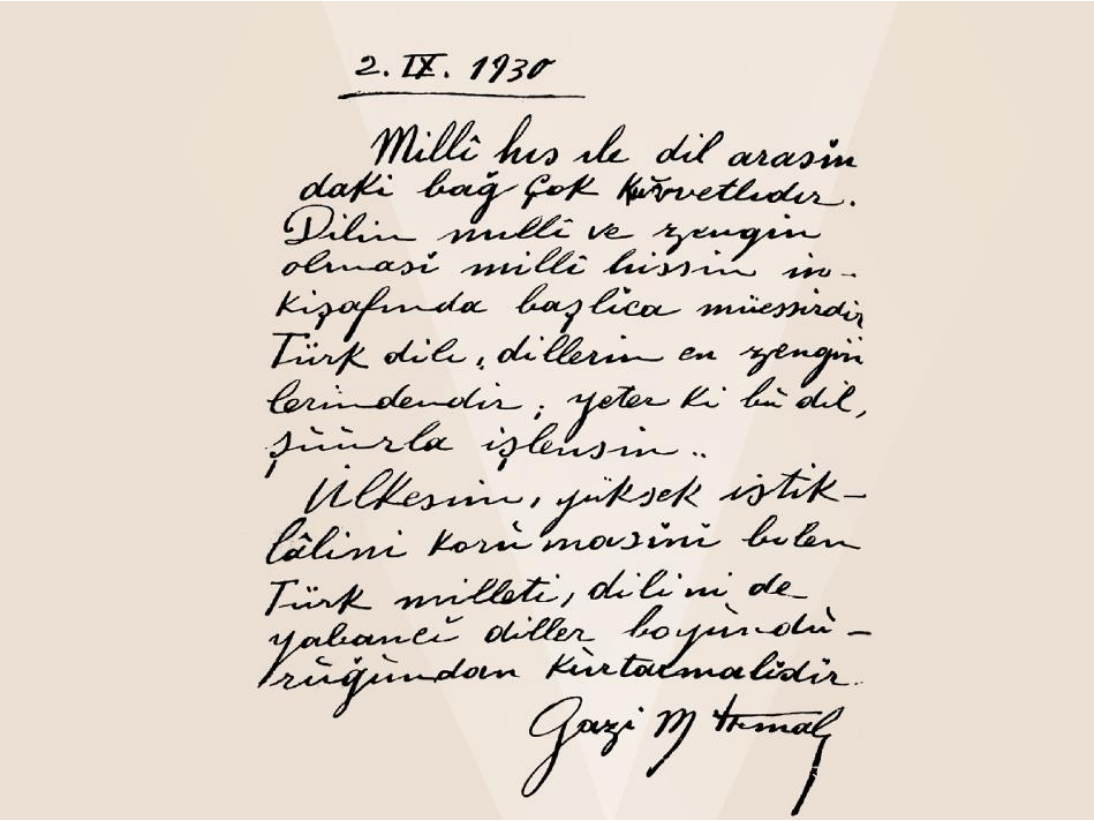
2. IX. 1930

Millî his ile dil arasın
daki bağ çok kuvvetlidir.
Dilin milli ve zengin
olması milli hissin in-
kişafında başlıca müessirdir
Türk dili, dillerin en zengin
lerindendir; yeter ki bu dil,
şuurla işlensin..
Ülkesini, yüksek istik-
lâlini korumasını bilen
Türk milleti, dilini de
yabancı diller boyundu-
ruğundan kurtarmalıdır.
Gazi M. Kemal

Foto 1: Atatürk'ün kendi el yazısıyla kaleme aldığı dil ile ilgili düşüncesi

Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurumun düzenlediği ilk kurultay, 26 Eylül 1932 tarihinde ATATÜRK'ün önderliğinde Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleşmiştir. Bu kurultay, Türkçenin zenginliğinin ortaya konmasına, işlenmesine, filizlenip büyümesine yardım edecek konu ve araştırmaların tohumunun atıldığı önemli bir organizasyondur.

Aynı zamanda Türkçenin adını daha yüksek sesle anmak için toplanılan 26 Eylül, o günden sonra Türk Dil Bayramı olarak kutlanılmaya başlanmıştır. 92 yıldır Türkçe için durmadan çalışan Türk Dil Kurumu, dört yılda bir bu tarihte dünyanın dört bir yanından gelen bilim insanlarının bilimsel ve akademik araştırmalarını sunduğu büyük bir kurultay düzenleyerek Türk Dil Bayramı'nı coşkuyla kutlamaktadır. Bu yıl da 26-27 Eylül 2024 tarihinde Ankara'da, Türk Dil Kurumunun yeni binasında X. Uluslararası Türk Dili Kurultayı gerçekleştirildi.[1]

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılı geride kalırken içerisinde 70 yıllık derin bir geçmişi barındıran Türk Dil Kurumu, 100. yıla yaraşır bir şekilde inşa edilmiş olan yeni hizmet binasına taşındı. T.C. Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi ve Atatürk Araştırma Merkezi olmak üzere toplamda 5 kurumu bir çatı altında buluşturmasından dolayı 5 kollu *yıldız* şeklinde bir mimariye sahiptir. Binanın tam merkezinde ise kubbe tavanla görkemli bir atmosfer sunarak 70 binden fazla kitabı bünyesinde barındıran devasa bir kütüphane bulunmaktadır. Resmî açılışı henüz bu tarihte yapılmamış olan bina için bu kurultay, bir nevi açılış sayılmaktadır.

1. Kurultayın Açılış Töreni

Her türlü masrafları Türk Dil Kurumu tarafından karşılanan bilim insanları, kendilerine tahsis edilen araçlarla kaldıkları yerden alınarak kurultayın yapılacağı yeni binaya getirildi. Bilim insanları geldikten sonra onlara kişiye özel olarak isimlerinin yer aldığı yaka kartlarının dağıtılmasının yanında TDK çantası içerisinde kurultay oturumlarının yer aldığı bir kitapçık, 27. baskının tıpkıbasımı olan Yazım Kılavuzu, 2024 Eylül ayı Türk Dili Dergisi ve kişisel notlarını alabilecekleri defter ve kalem hediye edildi. Sonrasında "Büyük Salon" olarak adlandırılan ve 800 kişi kapasiteli konferans salonunda açılış töreni gerçekleştirildi.

Törende 21 farklı ülkeden gelen bilim insanlarının yanı sıra Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Dr. Serdar ÇAM, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı BE Prof. Dr. Derya ÖRS, Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Osman MERT, Uluslararası Türk Akademisi Başkanı Prof. Dr. Şahin MUSTAFAYEV; Türkmenistan Büyükelçisi Mekan IHSANGULIYEV, Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yüksel ÖZGEN, Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Doç. Dr. Zeki ERASLAN, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Ahmet KILINÇ, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Abdurrahman ALIY, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Prof. Dr. Cihad DEMİRLİ ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa ORÇAN ile diğer kamu kurumu ve kuruluşlarından gelen temsilciler ve araştırmacılar ile öğrenciler katılım sağladı.

Törenin açış konuşmalarının ilki Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Osman MERT, tarafından yapıldı. Konuşmasına Türk Dil Bayramı'nı kutlayarak başlayan Osman MERT, Türk Dil Kurumunun çalışmalarından bahsederek Ortak Türk Alfabesi çalıştaylarını vurgulayan cümleleriyle konuşmasını bitirdi. Sonrasında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

[1] Türk Dil Kurumu tarafından bu yıl onuncusu düzenlenen Türk Dili Kurultayı'nda kurum tarafından yüksek lisans ve doktora öğrencileri de görevlendirildi. Kurum tarafından lisansüstü eğitimleri desteklenen Türk Dil Kurumu bursiyerleri, kurumun Yüksek Kurum Uzmanı İrem Işıl ALTUN koordinatörlüğünde kurultayın açılış töreninde, oturumlarında, kapanış töreninde ve ayrıca bilim insanlarının kuruma girdiklerinde ilk uğrak noktası olan kayıt masasında görevlendirildi. Kurum tarafından yapılan bu görevlendirmeden dolayı bir Türk Dil Kurumu bursiyeri olarak uzun yıllar sürecek akademik yolculuğumuzda ilk adımlarımızı atarken bizlere böyle bir fırsat verip lisansüstü eğitim hayatımızda belki 1 ya da 2 kez denk gelecek olan bir organizasyonda yapılan bu görevlendirmeden dolayı Türk Dil Kurumu Başkanlığına ve organizasyonda yer alan herkese teşekkür ederim.

Başkanı BE Prof. Dr. Derya ÖRS ve Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Dr. Serdar ÇAM da konuşmalarını gerçekleştirdi.

Açış konuşmalarının ardından katılımcılara *Kurultay Marşı* dinletildi. "*Kurultay Marşı*, dilin ve tarihin milletlerin benliğini oluşturduğunu, Türk Dili Kurultayı ile benlik yolunun açıldığını ve Kurultay katılımcılarının dillerini korumak için her şeyi yaptıklarını anlatan bir marştır" (Tezcan Aksu, 2024, s. 67). İlk kez 1934'te II. Türk Dili Kurultayı'nda çalınan bu marşın sözleri Malatya Milletvekili Dr. Mehmet Hilmi OYTAÇ tarafından yazılmış; orkestra şefi Carlo d'Alpino CAPOCELLI tarafından ise bestelenmiştir (Tezcan Aksu, 2024, s. 64). İlk ve son kez 1934'te İkinci Türk Dili Kurultayı'nda dinletilen *Kurultay Marşı*, 100 yıl sonra tekrardan X. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda dinletilmesi, bir geleneğin diriltildiğini göstermekte ve devamının gelmesini de temenni edilmektedir.

Açılış töreninin sonunda bilimsel araştırmalarıyla Türk dünyasına, Türk diline, eğitimine, tarihine, kültürüne verdiği katkılardan dolayı

- Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a,
- Prof. Dr. Zeki KAYMAZ'a,
- Prof. Dr. András RÓNA-TAS'a,
- Prof. Dr. Robert DANKOFF'a,
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığına,
- Macaristan Eötvös Loránd Üniversitesi Türkoloji Bölümüne "Türk Diline Hizmet Ödülleri" verildi.

Foto 2: Ödül töreni sonunda ödül sahipleriyle çekilen toplu fotoğraf (Türk Dil Kurumu, 2024)

2. Kurultay Oturumları

İsmail GASPIRALI'nın "Dilde, fikirde, işde birlik." sözünden yola çıkılarak düzenlenen bu kurultayda Türk dilinin güncel meseleleriyle ilgili 167 bilim insanı tarafından 41 ayrı oturumda toplamda 155 bildiri sunuldu. İki gün boyunca süren kurultayda eş zamanlı olarak 4 ayrı salonda sunulan bildiriler,

- Doğal dil işleme sürecinde yöntemler
- Yabancılara Türkçe eğitimi ve karşılaşılan sorunlar
- Eski Türk dili ve Çağdaş Türk lehçelerindeki dil bilgisi ve sorunları
- Dilde yapay zekâ kullanımı
- Atasözü, deyim ve kelime gruplarıyla ilgili değerlendirmeler
- Dildeki yabancılaşma ve yozlaşma sorunu
- Dil eğitimi ve öğretiminde karşılaşılan sorunlar
- Türk dil bilgisinin çeşitli sorunları başlıkları altında sınıflandırılabilir.

Bildiri sunan her konuşmacıya toplam 12,5 dakika süre tanındı. Tüm bildiriler sunulduktan sonra bu bildiriler hakkında tartışmalar yapıldı. Oturum sonunda oturum başkanı tarafından katılım belgeleri takdim edildikten sonra diğer oturumların başlaması için salonlar boşaltıldı.

Foto 3[2]: Kurultayın en usta ismi Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU ile birlikte (soldan sağa) Zeynep DOMAZETOVA, Gülsüm SUYER, Bahar ARGUZ ve Simge BİLBEY'in bir görüntüsü

Tüm bildiriler sunulduktan sonra kurum uzmanları tarafından bilim insanları Türk Dil Kurumunun bünyesinde 70 binden fazla kitabı barındıran kütüphanesi gezdirildi. Kütüphanenin ihtişamı karşısında kayıtsız kalamayan katılımcılar telefonlarıyla / fotoğraf makineleriyle bu mekânın fotoğraflarını çektiler. Bu ufak geziden sonra kurultayın kapanış töreni için "Büyük Salon"a geçildi.

[2] Fotoğrafa ulaşmamda yardımcı olan Bahar ARGUZ'a teşekkür ederim.

Kapanış oturumunda

- Prof. Dr. Osman MERT
- Prof. Dr. Alfiya YUSUPOVA
- Prof. Dr. Burul SAGINBAYEVA
- Prof. Dr. Eva CSAKİ
- Prof. Dr. Kadırali KONKOBAYEV
- Prof. Dr. Kasımcan SADIKOV
- Prof. Dr. Nadir MEMMEDLİ yer aldı.

Kurultayın genel değerlendirmesinin ardından konuşmacılar öz dillerinde teşekkürlerini ettikten sonra bir hatıra fotoğrafı çekildi. Törenin sonunda Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Bilim Bakanlığının Dil Komisyonu Prof. Dr. Erden Zadaulı KAJIBEK ve Prof. Dr. Kadirali KONKOBAYEV tarafından özel ödüller sahiplerine takdim edildi. Erden Zadaulı KAJIBEK'in verdiği ödüllerin sahipleri ise

- Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ
- Prof. Dr. H. Şükrü AKALIN
- Prof. Dr. Anna DYBO
- Prof. Dr. Alfiya YUSUPOVA oldu.

Foto 4: Kurultayda görevlendirilen bursiyerlerin bir kısmının görüntüsü

Sonuç ve Öneriler

26-27 Eylül 2024 tarihleri arasında Ankara'da Türk Dil Kurumunun 100. yıla özel olarak inşa ettirilen yeni binasında X. Uluslararası Türk Dili Kurultayı gerçekleştirildi. Kurultaya 21 ülkeden 167 bilim insanı, akademisyenler ve öğrenciler katılım sağladı. İki gün süren kurultayda toplamda 155 bildiri sunuldu. Sunulan bildiriler ile birlikte Türk diline dair sorunlar ve bu sorunlara yönelik üretilen çözüm yöntemleri tartışıldı.

Kurultayda 155 bildirinin 2 güne sığdırılmış olmasından dolayı bildiri sahipleri süre konusunda sorun yaşadılar. Oturumlarda dörder bildiri sunuldu ve her bildiri sahibinin 12,5 dakikası mevcuttu. Fakat sürenin az olmasından dolayı kimi bilim insanları çoğunlukla bildirilerini nihayete erdiremediler. Yarım kalan bildiriler olması sebebiyle sorusu olan dinleyiciler de sorularını oturum esnasında soramadılar. Toplamda 50 dakikalık bir süreye sahip olan oturumlar genellikle sürelerini geçirdi ve diğer oturumların aksamasına sebep oldu. Bundan kaynaklı olarak bildiri sürelerinin doğru ayarlanması ve oturumlarda da verilen sürenin üzerine geçilmemesi gerekmektedir.

Ankara'da devlet ve vakıf üniversiteleri birlikte olmak üzere toplamda 18 üniversite, bu üniversitelerin 10'unda ise Fen-Edebiyat Fakültesi bulunmaktadır. Fazla bir öğrenci nüfusuna sahip olunmasına rağmen kurultaya öğrenci katılımı çok azdı. Eğitim öğretim hayatları boyunca bu tür organizasyonlara katılma gerekliliği bilincinde olunması ve bu neticede de öğrencilerin daha fazla teşvik edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

Alyılmaz, C. (2023). Türk Dil Kurumu yazıt bilimi bilim ve uygulama kolu. K. Yıldırım (Ed.), *Tarihte Türkler ve Moğollar* içinde (s. 37-66). Bilgeoğuz.

Alyılmaz, S. (2005). Atatürk ve Türk dili. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(13), 81-83.

Tezcan Aksu, B. (2024). Kurultay Marşı. *Türk Dili Dergisi*, 873, 64-72.

Türk Dil Kurumu. (2011). Tarihçe.

Türk Dil Kurumu. (2024). X. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda açış töreni yapıldı.

Extended Abstract

ATATURK, who always emphasized the importance of Turkish for the Turkish nation, was aware of the undeniable role of language in the formation and preservation of a national identity and had the Turkish Language Association, first called the Turkish Language Research Society, established on July 12, 1932 in order to reveal the beauty and richness of the Turkish language and to raise it to a height worthy of its value among the languages of the world (TDK, 2011).

The first congress organized by the institution under the name of Turkish Language Research Society was held on September 26, 1932 at Dolmabahce Palace under the leadership of ATATURK. This congress is an important organization where the seeds of the subjects and researches that will help to reveal, process, sprout and grow the richness of Turkish were sown. At the same time, September 26, which was gathered to commemorate the name of Turkish with a louder voice, started to be celebrated as the Turkish Language Day from that day on. For 92 years, the Turkish Language Association, which has been working tirelessly for Turkish, celebrates the Turkish Language Day every four years on this date by organizing a large congress where scientists from all over the world present their scientific and academic research. This year, the Xth International Turkish Language Congress was held on September 26-27, 2024 in Ankara, in the new building of the Turkish Language Association.

In addition to scientists from 21 countries, the ceremony was attended by Minister of Culture and Tourism Dr. Serdar CAM, President of Atatürk Culture, Language and History Supreme Council BE Prof. Dr. Derya ORS, President of the Turkish Language Association Prof.

Dr. Osman MERT, President of the International Turkic Academy Prof. Dr. Sahin MUSTAFAYEV; Ambassador of Turkmenistan Mekan IHSANGULIYEV, President of the Turkish Historical Society Prof. Dr. Yuksel OZGEN, President of the Atatürk Cultural Center Assoc. Prof. Dr. Zeki ERASLAN, Vice President of Atatürk Culture, Language and History Supreme Council Assoc. Prof. Dr. Ahmet KILINC, President of Yunus Emre Institute Prof. Dr. Abdurrahman ALIY, President of MEB Board of Education and Discipline Prof. Dr. Cihad DEMIRLI, Vice Rector of Ankara Yıldırım Beyazıt University Prof. Dr. Mustafa ORCAN and representatives from other public institutions and organizations and students attended the event.

At the end of the opening ceremony, he was honored for his contributions to the Turkic world, Turkish language, education and culture through his scientific research.

- Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ,
- Prof. Dr. Zeki KAYMAZ,
- Prof. Dr. András RÓNA-TAS,
- Prof. Dr. Robert DANKOFF,
- Republic of Turkey Ministry of National Education
- Hungary Eötvös Loránd University Turcology Department was awarded “Service to Turkish Language Awards”.

Ismail GASPIRALI's words “Unity in language, unity in ideas, unity in work.” In the congress, a total of 155 papers were presented by 167 scientists in 41 different sessions on the current issues of the Turkish language. Papers presented simultaneously in 4 different halls during the two-day congress,

- Methods in natural language processing
- Turkish education for foreigners and the problems encountered
- Grammar and problems in Old Turkic and Contemporary Turkic dialects
- Using artificial intelligence in language
- Evaluations on proverbs, idioms and word groups
- The problem of alienation and degeneration in language
- Problems encountered in language teaching and learning
- It can be categorized under the headings of various problems of Turkish grammar.

Each speaker who presented a paper had 12.5 minutes in total. After all the papers were presented, there were discussions about the papers.

The Xth International Turkish Language Congress was held in Ankara on September 26-27, 2024 in the new building of the Turkish Language Association, which was specially built for the 100th anniversary. The congress was attended by 167 scientists, academicians and students from 21 countries. A total of 155 papers were presented in the two-day congress. With the papers presented, the problems and solution methods of the Turkish language were discussed.

At the Turkish Language Congress, organized for the tenth time this year by the Turkish Language Association, graduate and doctoral students were also assigned by the institution. The scholarship holders of the Turkish Language Association, whose postgraduate education is supported by the institution, were assigned to the opening ceremony, sessions, closing ceremony of the congress under the coordination of the institution's Higher Institution Specialist Irem Isil ALTUN, as well as at the registration desk, which is the first stopover point for scientists when they enter the institution.